

HATÁR GYŐZŐ

Hóhérbecsület

EPISZTOLÁRIS HOZZÁSZÓLÁS DOMOKOS MÁTYÁS MI (NEM) LETT VOLNA, HA... CÍMŰ ÍRÁSÁHOZ

Kedves Barátom – megrendítő és lehangoló írást tettél közzé a Kortárs októberi számában. Aludni rá egyet s utána tízig számolni – csak akkor szabad a gép elé ülni, hogy rögzítsem, milyen gondolatsort ébresztettél bennem: e javallatos jó tanácsot megfogadtam, de lehangoltságom és megrendülésem nem csökkent. Kutya legyen, ha tévednék: könyvvé kerekedik majd, amit írtál – ahogyan nemes haragodat ismerem, melyből ihleted táplálkozik –, és ez csak az indítása. Mert vagy te olyan következetes, hogy ne csak a kibontakozó kemény diktatúra első félidejének sérültjeiről számolj be, hanem a Fordulat Éve utáni kiteljesedés sérültjeit is elsősegélyben részesítsed, majd – ha ándungodból futja – tudom, sorra veszed a puha diktatúra „megalázottjait/megszomorítottjait” is; vagyis nem csupán Németh László Rekriminációs Lajstromának első oldalait dolgozod fel (érintve persze baráti környezetét is), hanem végig az egészet; sóttön-sótt, a puha diktatúra évtizedeinek is gombostűre tűzöd amaz Igaztalanul Mellőzöttjeit – akiket tiltottak és nem tűrtek –, hogy valamennyiük RL-in (Rekriminációs Lajstromain) gyönyörködhesünk, és kedvünkre legetethessük a szemünket.

Nem győzöm csodálni bátorságodat, annál is inkább, mivel a magam kislelkűségéhez mérem. Mert lelkeimmel való Beszélégeim során hiába próbálok e lélek lelkére beszélni: ugyan hadd el már, tudhatod, hogy a moráliák az Álladalom és a Társaság léptékén érvénytelenek, ájtat-imperatívuszaik alkalmazhatatlanok. Tudhatod, minden rendszer első dolga, hogy eredményeiben/ragadományjaiban/üzelveiben érdekeltté/részvényessé/cinkossá tegye az alattvalót – innen a krumplicsillagok esője, a címek/előléptetések. Tudhatod, a történelemben még nem volt olyan (vértelen) rendszerváltás, ahol az új rendszer ne örökölte volna meg a régi nómenklatúráját, kivált ha ki-ki a döntő pillanatban ott maradhat az íróasztala/szinekúrája/katedrája mögött, hol is ördögi rögtönzéssel elsáncolja magát. Jól tudod, a politika: Arany Fertő; ne kívánd meg besározó aranyozását: ne csapj fel közélőnek – műveljed kertedet. Jól tudod: akármit csinálnak, érvényesül a Nagy Számok Törvénye, a századok annáleszein minden egyre megy.

Mondom, rólam leperereg minden ön-exhortáció, mert tegyek bár akármit, bújjak bár akárhová, sorsomul szabattott, hogy én legyenek a Siratófal Meghallgató Füle. Olvashattam Kálnoky Laci leveleiben, melyek egyebek sem voltak, mint költői RL-ok, hallgathattam Ottlik Cipi RL-ának fejezeteit – hisz London szerelmese volt, s ha jött, mindig idelátogatott; hallgathattam Végh Gyurka RL-ának gátszakadását, ami egy ízben itt, ahol e sorokat írom, férfikönnyek sűrű hullajtásában oldódott fel. Kormos Pista RL-át a biztró sarokasztalánál hallhattam: Párizs biztos távolából megengedhette, hogy fordított távcsövön nézze a Három Té „törpéit”, s fátyolos-vitriolos gúnnyal, inkább évődve emlegette őket. Nemes Nagy Ágnes RL-át Lengyel Balázstól tudom. Hogy már azok RL-ával ne is terheljelek, akik a rendszerváltás után bizalmukkal tiszteltek meg, és a hotelszoba négy fala közt rám bízták titkaikat: velük gyötrődtem, mert elgázoltatásuk bicskanyitogató, méltánytalanságaik égbekiáltóak. Jogorvoslat? Kárpótlás, flastrom a sebre? Sehol.

Soha nem felejttem el ragyogó filippikádat a „meg-nem-született”, az „elvetélt művekről”, azokról, amelyeket a diktatúra a szerzőkbe belefojtott. Ökölbe szorult kézzel gondoltam irodalmunk e magzatelhajtóra; bár a magam kárán tanultam meg, hogy az élet velőtrázó pazarlással működik; felejthetetlen barátom, Hamvas Béla példáján tapasztalhattam – aki maximalista, abban az igazi *embarras de richesse* még a legmostohább körülmények között is megleli a módját, hogy a belőle előömlő zseni-lávából kikokszoljon valamennyit. Ritka szerencsés csillagállás is kell hozzá, hogy

megmaradjon; ám e csodához az is kell, hogy ezen az életre-halálra sorsjátékon ki-ki pengesse a garast.

Valaki, aki az amerikai limeszekről figyelte irodalmunkat, és olyasmi villant át agyán, ami nekem még haló poromban se jutna eszembe – azt mondotta: volt haszna is, öreg haszna a Kádárscsina irodalompolitikájának. Vennénk józanul fontolóra: vajon a karvalykapitalizmus és a maffiákkal fertőzött demokrácia körülményei közt a megjelentetett, az első kötetes költők/szépprózairók közül hánynak a könyve látta volna meg a napvilágot? Ésdé már nem is annyira a regényírókra: ha a lírikusokra gondolunk, mi egyéb lett volna az új magyar líra, mint a – nem is az „elbocsátott”, hanem az „elbocsátva-született” légió, a színe-java, garmadával, elvetélve...? Igaz, a pornó-„irodalom”, a neodada, az extrovertált öncsonkító performansz pseudo-művészete megsínylette volna Aczél György egyoldalú szemléletét és szűkmarkúságát; de azok a regényírók, akiket körülhordoztak az NDK-ban, és államköltségen németre lefordított munkáikat a keletnémet állam pénzén kiadták – azoknak a keletnémet irodalmi apparátus könyvtermelő gépezete az aranykapu volt: az az aranykapu, amelyen át írásaik bevonulhattak nemcsak az egyesített Németországba, de a könyv világpiacára is; hiszen tudott dolog, hogy nem egy magyar regény német változatán akadt meg a nemzetközi *scout* szeme, ilyen poliglott irodalmi ügynök ajánlotta be és adta el angol/amerikai kiadóknak a portékát. S ez volt az az alap, amelyre a puha diktatúra szerencsés kiemeltjei építhettek. Mi ez: egy szemernyi igazságba ojtott szemenszedett hazugság? Ennek megítéléséhez sem elég „bennfentes” nem vagyok, sem nem foglalkoztat annyira, hogy utána nézni érdemesnek tartanám. De még mindig a fülemben cseng Budapestről annak a kiadói igazgatónak a szava, aki telefonon felhívott, és nyomatékos „jóindulattal” értésemre adta: a Lengyel Balázs által nála melegen beajánlott meseregény csak aláásná szerzője jó hírét: „a mi fiataljaink nem ilyen gyűlölség sugallta könyvet várnak íróinktól, amely ilyen tendenciózus, ilyen szín-fekete torzképet fest az elmúlt rendszerről: nem mindenki ért egyet a sértődött percmemberkével: volt, ahogy volt, de *volt abban sok jó is*”.

Q. E. D.: a sok évtizedes puha diktatúra alattvalója, ha már abból az állami pénzverdéből kész érmeként hull az élet perselyébe, olyan érem, amelynek nem két, hanem huszonnégy oldala van. Csak aki a történelem tanulságaira vak, csak aki (Eliottal) képtelen a valóságot elfogadni olyannak, amilyen, csak az nem fogadja el az érem második-harmadik-ikszedik oldalát. Nemcsak könnyfacsaró rémtörténeteket – cinikus mega-stikliket is végig kell hallgatni a magamfajta fogadatlan gyóntatónak: arról, hogy szemesnek áll a világ, a vaknak az alamizsna. Síró-nevető arccal, ilyenkor is, ésdé mindenkor, indulgenciával, megértéssel bólogatni kutya kötelessége minden, empátiával megáldott Fülnek, még a Siratófal Fülének is.

Írásod zárlata csattanósabb már nem is lehetne – ahol a hóhérbecsületről szólsz. Ami neked a hóhérok becsülete, az nekem a történelem melankóliája. Valahányszor visszapillantok a történelem szőnyegén, elfutóban-felfeslő, felfeslőben-szétterülő – örök-isméltendő motívuma a hóhérbecsület *fraktálja*.

„Magyarországon mindig nagy erkölcsi érték volt a hóhérok becsülete.” Miért épp csak Magyarországon? Ha igaz, márpedig igaz Voltaire és Gibbon együttes *dictuma*, hogy a történelem a népek bűnlajstroma, némi érzékletes bővítéssel azt is hozzátehetnéd, hogy a történelem a hóhérok vonulása. E hóhérok mindenkor, mindenütt igen rátartiak voltak becsületükre, váltig tisztára mosottan billentek át az antitezisek új rendszereibe; s ami pedig intézményes gaztetteiket illeti, gyalázat a kivételnek, de döntő többségükben – kishivatalnokokról van szó: a *görgők* voltak tízezerszámra, az egyhelyben-görgők: rajtuk görgették a parancsuralom lánctalpas rohamlövegét.

A több mint három évtizedes puha diktatúrának voltak tisztos haszonélvezői, kiemelt szakemberei, voltak dörzsöltjei, meglovagolói; lehettek borotvaéles eszű, előre-számító Saulusai, akik már mindjárt „Damaszkusz felé” vették az irányt. Akit a sors parittyája az írófejedelem székébe rittyent, nem tehet róla, hogy szerepének néhány, éppoly elháríthatatlan, mint kellemetes következménye is támad. Oly Hímes Tojás ő, akivel a Hatalom eljátszozhat (bár annyi szent, a sittek, a börtönköztársaság országos mélyéről igencsak Hímetlen Tojás ő, és a vaksi börtöntöltelék szemében – igaztalanul – összemosódik a Hatalommal). A fontolva haladó ellenzékiség oly bizalmat gerjesztő attitűd, amelynek ügyes szerrel a

hatalom maga is lefölözheti a hasznát – nincs olyan rendszer, amelyik ezt ne látná, s a maga Hímes Tojásait ne hasznosítaná.

Már ennyiből is sejtheted, milyen gyámoltalan pipogya vagyok. Ha valaki a maga RL- ával megtépi a szívemet: vele-vérzek, vele-gyászolom elgyalázott életét. Gyávaságomat még táplálja is, amit lépten-nyomon megszeppenve olvasok. Olyan kivételesen tehetséges erdélyieknél, mint Székely János, Panek Zoltán, Páskándi Géza és mások, önéletírásukban dühös kirohanásokat olvasok látatlanban azok ellen, akik felrónák nekik, hogy megélhetésük érdekében hol így, hol amúgy, hol helyel, hol közzel, hol huzamosabb ideig, hol egyszer, de akkor nagyon: együttműködtek a „Szervekkel”. Rémülten pislogok, és nincs annyi agaram, ahánnyal hátrálok. Dehogya rovom.

Hát még amikor a Nagy Sörgyári Elbeszélő még szemérmelősen dicsekszik is vele – hogy útlevel és a görögországi nyaralás kilátása ellenében amolyan kis se-füle-se-farka apróságokat jelentgetett író társairól a „Szerveknek”. Nos, ez a mienk is, vacak-egy puha diktatúra lett volna, hogyha harminchárom év alatt nem tud legalább egy hangyafaszányit cinkosává tenni mindenkit, érdekeltté fennmaradásában; átkondicionálni ösztöneit, hogy hitten-higgye: ez a forma – életforma; az, amiben „élne-dhalnod kell”.

Így azután már nem is rajtuk, hanem magamon csodálkozom, hogy mint volt börtöntöltelék elképedés nélkül hallgatom, amikor egykori zárkatársaim, életfogytosok, halálosok, felhánytorgatják nekem, mint Siratófalnak, hogy lám: ez a vége, ha vértelen a váltás; nem volt hatalomváltás, nincs rendszerváltozás. „Igazi” változás után a perbefogottak kétségbeesetten védekeznének, s iparkodnának titokban tartani viselt dolgaikat, hivatkoznának családos alkoholista voltokra, hazárdjátékos/pinabubus szenvedélyükre, és enyhítő körülményekre vadásznának. De így...?!

Egykori kirakatperek fővádlottjai, tíz-tizenkét évet Vácon letöltött sittes-társaim galléron ragadnak, és olyan más, honi Visszaemlékezéseket tolnak az orrom alá, amelyek írói nemhogy bölcsen hallgatnának viselt dolgaikról, hanem valósággal nagyra vannak vele: hol bölcséleti „romantikáját” élvezik, hol a hatalom birtokosainak korlátlan szabadságát, ahogyan volt alkalmuk kiélvezni a pénzgondok- és útlevel-fölöttiség, az osztentatív osztályfölöttiség előnyeit. A „nagy időket” siratják, amikor az egész ország egyetlen óriás Cukrászüzem volt, és ők ebben az országnagy Cukrászdában úgy torkoskodtak, mint pajkos, agyonkényeztetett kislányok-kisfiúk, akikről a felnőttek megfélelkeztek. Olyik „visszaemlékező” elkapatottságában odáig megy, hogy átírja az eseményeket, és Ötvenhat Hősének tünteti fel magát...

Nos, ez egy másmilyen RL. Irtózom a vértől, csodával határos, hogy nálunk a rendszerváltás vérontás nélkül ment végbe. De nehezen tudom elfelejteni azt a kiváló irodalomtörténészt – ma is jó barátom –, aki Londonba látogatva félrevont, és arra kért, hogy Király Istvánt, aki neki nagy-nagy jóltevője, ne emlegessük, ne ejtsünk róla szót.

Igaz, akinek főbenjáró vaj volt a fején, avagy éppen kéznél volt, azt rövid úton kiszórták; ám ez elenyésző töredéke az államadminisztrációnak. Ahogy Napóleon után Franciaországban a helyén maradt a napóleoni közhivatalnoki kar – úgy maradt helyén szerte Köztes-Európában a régi hivatalnoki kar. Ki vagyok én, hogy pálcát törjek a sokgyermekes családapá fölött, amiért a juttatott panellakásáért az alapszervi titkárnak hálálkodott? Az írónak, aki Aczél Györgyhez intézett levelében protekcióért esedezett?

Ládd-e, ládd. Jut eszembe. Azzal fejezem be, amivel kezdtem: nem győzöm csodálni bátorságodat, kivált ha végighaladsz a két írónemzedék RL-ának sötét oldalain, holott tudva tudhatnád, hogy hóhéraik szép számmal, jószerével ugyanott ülnek, ahol ültek, és ugyanúgy függ tőlük minden árva embergyermek, ahogy akkor függött. Felbuzdulva ennyi rettenthetetlenségen, hadd rukkoljak elő a magam semmiségével: íme ez a kis érdektelen, laposka tárcanovella – úgy, ahogy irattartóm fenekén eltemetve aludt. Nem mertem vállalni. Hátha valahol, valaki, aki ott ül, ahol ült, találva érzi magát, és akkor, amikor a legkevésbé várom, és ott, ahol a legkevésbé szeretem – a fejemre üt. Nem az első kupán vágás lesz, amit holtom napjáig megemlegetek.

Levélbullás égetéssel

Ha most itt következő beszámolómnak azt a címet adnám, hogy Óvatosságra intő tanmese, avagy Hármasként számú aggódó duma, akkor helytelenül járnék el. Ebből komolytalanságomra következtetnének, vagy ami még rosszabb, arra, hogy az elmondottak nem felelnek meg a valóságnak, és ha van is némi alapjuk, nem tudni, meddig tart a valóság, és hol kezdődik a képzelet szertelen csapongása – a kitaláció.

Nem védekezem, nem protestálok, de jól gondoljuk meg, mielőtt vörös tokával és pulykamérgesen rám dörrentenének, hogy bizonyára konfabulálok – magyarul: füllentek –, hiszen a legendák sem a semmiből keletkeztek, azoknak is volt valami alapjuk; tódítani csak akkor tudunk, ha van mit toldanunk.

De hogy a tárgyra térjek. Mindenki tudja, hogy itt, Londonban nemcsak írom könyveimet, hanem szoros kapcsolatban állok az Aurorával, amely kiadja írásaimat. Amit én kiadásra javaslok, azt az Aurora nem tudja megtagadni; a kiadónak az én véleményem: a törvény és a próféták. Már úgy jó két hónapja is annak, hogy előzetes jelentkezés és telefonálás nélkül beállít – mit beállít: beront – hozzám egy ifjú hölgy. Zavart és kissé dült, de kipirultan bájoska, és jóllehet félbeszakít a munkában, nem tudok rá haragudni: Pestről jön és, mint mondja, fontos küldetésben – jelentőségteljesen rámutatva egy nagyocskára bőröndöcskére, amelyet bőrpórázra véve a hátsó görgőin idáig vonszolt (ezeknek a görgőknek a zörömbölésére figyeltem fel a dolgozóm ablakából az előkertten át, s megláttam Jolánkát, még mielőtt becsengetett).

– Joli vagyok. Nem is sejtí, milyen járatban.

Karosszékbe ültetem Jolikát, és bonbonnal kínálok, de izgatottságában még arról is megfedezkedik, hogy vegyen. Csak mondja-mondja:

– Jaj, író úr. Hadd szusszanok egyet előbb, amilyen nehéz ez az istenverte frászkarika bőrönd, de megéri. Nem is tudom, hol fogjak bele.

– Miért, mi van a bőröndben? Csak nem robban?!

– Robbanni ugyan nem robban úgy, ahogy bomba robbanni szokott, de amúgy azt hiszem, marhára robban. Akkorát fog robbanni odahaza, hogy idáig elhallani.

– A bőröndje robbanását? Az istenért, nyugtasson meg, Jolika.

– A Marcimnak köszönhetem, istenke áldja meg mind a két kezével. Tudja, író úr, Marci, az én Marcim amúgy áldott jó lélek, de amilyen izommarha, olyan melák: azt teszem vele, amit akarok; az ujjamra csavarom.

– Marcit? Aki micsodája, a vőlegénye?

– Állami szolgálatban, legalábbis ameddig volt állam; mert az ő állásának fuccs. Lőttek. Ne gondoljon rosszra, író úr: akkor nem járnék vele. Marci, hogy ávos lett volna? Sose volt. Csak hát mert olyan melák és kormányórnek való, testőrnek alkalmazták a fejesekek mellett, mondják, hogy gorillának, azt se bánom. Hát kérem. Az én Marcim az Aczél Gyuri bácsi mellett szolgált, az ő gorillája volt –

Érdekes fordulatot vesz az ügy. – Az Aczél György mellett, aki az irodalom pápája volt, és pár éve halt meg?

– Ja. Ítélje meg maga, író úr. Ha egyszer nemzeti érdek, meg meg is halt, az az állam meg már úgy sincs sehoh. Hogy betörni hozzá bűn-e.

– Betörni? Kihez?

– Na nem hozzá, mert már odakint nyugszik a többi magafajtájával a temetőben. Hanem a lakásába. Behatolni. Marcim, aki a gorillája volt, ismeri a lakást, tudja a járást. Az én ötletem volt, én biztattam fel...

– Jolika! És ez a bőrönd?

– A szajré. Ez, amit elhoztunk. Marci tudta, hol tartotta: mind összeszedte. Az Aczél Gyuri bácsi levelezése. Nem amit ő írt; hanem amit *hozzá* írtak. Mind itt van.

– Az a levéltömeg, amit Aczél Györgyhez írtak, költők, szerkesztők, irodalmárok?

– A fejesek. Van, aki megköszön neki ezt-azt, van, aki kunyerál, ki magának, ki másnak; még külföldről is.

– Irodalmi nagyság? Külföldről? Mutassa!

– Nyitom is; de hova borítsam, mire hányjam? Ide? A java nem külföldi, hanem a mieink. Van olyan is, hogy külön köteg, piros pántlikával, olyan vastag. Azé a nagyemberé is, mind, akinek a Naplóját valamék izé újság most hozza nyilvánosságra, én nemigen érem fel ésszel, de az a főfejes a Gyuri bácsiról olyan csudaszépen ír, hogy a könnyem is majd kicsordul a meghatottságtól, Marcimtól tudom, hogy már ő se él; ha élne, biztos letiltaná az egészet, hogy ne kompromittálják tovább –

Míg mondja, Jolika fel is kattantja a zárat, és kiborítja a bőrönd tartalmát a szőnyegre.

Majd belevakulok. Egymás után kapkodom ki a leveleket a nagy halomból, s előbb csak az aláírásokat böngésem. Kis és nagy nevek, fényes nevek, korifeusok, szín-demokraták, azóta a damaszkuszi utat megjárt és átvedlett-átmosott-átigazolt írói/költői nagyságok, meleg ölelések, hálás híved, igaz híved, örök hálára kötelezett igaz híved, kártyapartnered és öreg cimborád, mind-a-sírig-hű barátod. A nagyrabecsülés, a bokacsattogatás áradata. Felváltva érzek forróhideget és jégmeleget: én se ma léptem le a falvédőről, fel tudtam becsülni, micsoda kincs ez a korrespondencia, kivált, ha kiadó kezébe kerül, aki nem zsarolásra használja. Hanem kiadja. Jolika már mondja is:

– Író úr jó viszonyban van az Aurorával. Mondja meg. Adják ki! Adják ki közösen! Viszik, mint a cukrot. Megmilliomosodnak rajta. Mint öt lottótalálat, annyit ér. Ilyen országos botrány nálunk még úgyse volt.

– Hát nem. Ekkora közéleti, irodalmi országos botrány.

Elgondolkozva beletúrok a szakállamba. Harmincezer példányban? Felmérem a botránykönyv szerzőjogi implikációit. Hogy hány pert akasztanának a nyakunkba; meg ha kifizetjük az ügyvédek hadát, hogy mennyi marad rajta a kiadónak és mennyi Jolikának, Marcinak meg nekem. Annyi szent, ha hazalátogatnék a botránykönyv kiadása után, hát első dolgom volna, hogy szerződtessem Marcit „gorillának”: ajánlatos volna. Ilyen kell mellém akkorra, ilyen izommarha melák. Jolika szorongva figyel:

– Író úr! Kiadják? Ugye kiadják! Ne mondja, hogy hiába cipeltem!

– Ne inkább a Petőfi Múzeumba...?

– Annak a bazmeg-múzeumnak? Nekik? Mi a fasznak? – (látni való, itt Jolika posztmodernre vált, és úgy folytatja:) – Hát az én Marcim jó volt, hogy lenyúlja, maguk meg már mindjárt visszaadnák! Bennünket meg, rendőrkézre? – Körülnéz: – Jézus isten, jó helyen járok? Maguk az Aurora?

– Jó helyen jár, mi vagyunk az Aurora, Jolika. Nyugodjon meg.

– Hát ha már idebasztam, legalább adják ki! Mit mondok Marcinak? Az isten szerelmére, író úr!

– Hadd gondolkozzom.

– Adják ki! Megmilliomosodnak rajta!

– Tudja mit? Hagyja itt, Jolika. Beleturkállok.

– Turkáljon! Van miben!

– Válogatni kell.

– Válogasson!

– Olvasgatni. Különtenni, ami érdektelen, attól, ami országos médiaszenzáció.

– Ugye?! Ugye?! Az lesz belőle!

– Hagyja itt egy hétre. Utána jöjjön el, és majd megállapodunk.

*

Jolika kezitcsókolommal búcsúzott, elment, és én magamra maradtam felbecsülhetetlen zsákmányommal.

Egy nálam elvetemültebb gonosztevő most nyilván azt latolgatta volna, hogy hány ma-is-főfejes pénzeszsákot lehetne megszarolni vele, olyat, aki ingét-gatyáját is odaadná, csak hogy ki ne tudódjék, hányszor előszobázott nála, hány méz-máz nyalom-falom levelet írt, mennyit hízelgett Aczél

Györgynek, akinek egy időben a magyar irodalom amolyan jól igazgatott feudális uradalma volt, s ő meg neki egyik magamegbecsülő hűbéres cselédje.

De hogy a gonosztevőt a lelkem mélyén hasztalan kerestem, elment a kedvem a zsaroló huszárcsíny gondolatától, és azt kezdtem kiszámolni a tíz ujjamon, hogy az országos irodalmi botránynak – amelyen többedmagammal megmilliomosodnék – hány halálos áldozata lenne

olyanok, akik nem tudják elviselni a szégyent, és a halálba menekülve keresnek megtisztulást. Senki feloldozást nem adna nekik, a kutya se ugatna utánuk, még vigyorogva se. És hányan olyanok, akik dacosan túlélnek ugyan, és számolnak vele, hogy egy ideig egy-két fenegyerek szembeköpdösi őket. Kit a felesége hagy el, szégyenletében, kit a lánya, fia, undorában:

– érzem rajtad a Pártállam szagát! Hát ilyen szarjankó voltál, ilyen genyó, te is ott voltál, az voltál, a Segédszínész seggevége!...

Ezt kiabálják majd oda neki. Olyan családi tragédiák okozója lehetnék, hogy megutálnám a milliókat: a kezemhez vér tapad –

aztán eszembe jut a minden-hájjal-megkent, hétpróbás zsványok hada. Az olyanoké, akik az országos botrányból tőkét kovácsolnak maguknak, irodalmi tőkét, s akármilyen féltehetségek, ebből köpülik majd maguk alá az irodalmi vajszigetet:

– Aczél György első-belső barátja voltam. Hát aztán?! Nem mindenki mondhatja el magáról...

A csirkefogók hada, akik ezzel csinálják meg a szerencsésüket – azzal, hogy a londoni Aurora kiadja Aczél Györgyhez írkált episztoláikat...

Elszontyolodtam. Emberi vonatkozása is van az ilyen kiadói vállalkozásnak, s nem csak abból áll, hogy letaroljuk a keresletet, amit az ügyesen időzített botrányral a könyvpiacra mi magunk kreáltunk. Összeszámoltam a tíz ujjamon, hány olyan derék irodalmár barátom van, aki a Pártállam Foglya Gyanánt és a Körülmények Nyomására, mint végső lépésre, rászánta magát, hogy a rajongva-utált Aczél Györgynek levelet írjon. Kiderült, hogy a tíz ujjam nem elég: pap barátaim is vannak a levélírók között.

Két hét múlva becsöngetett Jolika (persze megint pestiesen, hazai módra, bejelentés nélkül). Izgatott arcocskája egy-merő kíváncsiság, ahogy kipirultan tudakolja:

– No, mondja már! Van már döntés? Válogatás? Mikor adják ki? Kiadják?!

Felelet helyett az üres bőröndhöz vezetem.

– Feldolgoztam a tartalmát.

– Az egészet?

– Az egészet.

Jolika sikoltozva tapsikol örömeiben.

– Igazán?! És milyen lesz? Vastag és szép kötet?!

Vakarom a fejemet, mint a sült hal, ha nem szól. Némi kínos habozás után Jolikát kézen fogtam – levittem a kertem végébe, és megmutattam azt a vaskosarat, amiben a gallyakat, száraz levelet égetni szoktuk.

– Itt vannak. Vagyis hát voltak.

– „Voltak”...?!

– Ebben égtek el.

Jolika villámsújtottan áll. Azon nyomban kimereszteti körmeit, mint akire rájött a csikarhatnék, és kis híja, hogy ki nem kaparja a szemem. Csak az volt a szerencsém, hogy sóbálványá változott.

– Elégette?

– El.

– Azt akarja mondani, hogy elégette...?!

– El én.

– Mind?!

– Mind.

– Marci megöl. Most mit mondok Marcinak?

– Az igazat.

– Marcinak, aki jön utánam, és mindjárt itt lesz?! Maga nem tudja, az én Marcim mit tud mívelni az ilyen büdös gazemberrel, ha felmegy nála a talajvíz. Mert most felmegy! Marci puhára veri magát. Író úr! Pedig mi Marcival, mi bízunk magában. Maga, ezt, velünk! Hogy tehetete?!

– Nem volt más választásom.

– Nem-e? Ugye nem. No de majd. Ha jön az én Marcim, maga úgy kipicsázva még nem volt.

– Ha jön, nem engedjük be.

Csengettek.

– Jó-is-volna! Mi? Ugye? A seggem-partja, ha azt kinyalja! És ha ügyvédhez fordulunk? Mert mi képesek vagyunk ám mindenre, ez aljasság volt! A feje alól a vánkost! Kiforgatjuk mindenéből! Amit élete kockáztatásával hozott el a Lakásból, éjszaka, az én Marcim! Elégetni Aczél Gyuri bácsi Levezését! Mért is hoztam ide magához, én hülye!

– Ide nem hozott semmit, Jolika. Van elismervénye?

– Még hogy „elismervényem”...? Letagadná?!

– Fantáziál. Félrebeszél. Ide nem hozott semmit.

– És a bőrönd?

– Miféle bőrönd?!... Ja: az. Ott van a fal tövében: üresen, ahogy hozta. Elviheti.

– Nagyot csalódtam magában. „Író úr”! És nagyot csalódott az Ország!

(Ezt az Országot országos hangerővel, torkaszakadtából üvöltve mondta.)

– Sajnálom. Az én szavam annyit ér, mint a maga szava. Perel? A bíróig el se jut; nincs az az ügyvéd, aki ezt az ügyet vállalja.

Jolika sírva fakadt.

– Nézze, Jolika. Emberi vetülete is van a dolgoknak. Nem lehet életeken csak úgy átgázolni, egzisztenciákat tönkretenni. Ez a keresztényi megbocsátás...?

Épp ezt akartam kérdezni, Jolika meg visszavágni, hogy „majd adok én magának keresztényi megbocsátást, hogy arról koldul!” – amikor megint csengettek, háromszor, türelmetlenül.

Jolika Marcija volt. Izommarha melák alakja barátságosan elárnyékolta a bejáratot.

*

Szerencsésnek mondhatom magam: a nyolc napon belül gyógyuló zúzódásokon és sebeken kívül más bajom nem esett, és jogos tulajdonukon, az üres bőröndön kívül semmit nem vittek el.

Nagy ára volt, vérszomjas sovíniszta barátaim előtt többé nincs becsületem, de tisztán és makulátlanul állhatok magam előtt: volt merszem, elégettem a vaskosárban leveleiket, de nem kötöm senkinek az orrára, hogy ki mindenkit mentettem meg a kínos leleplezéstől.